

УДК 377.8.091.33-027.22:[373.011.3-051:78]

Інна Синевич

РОЛЬ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КВАЗІПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

У статті розглядається суть поняття «підхід» в освітній діяльності, особливості підготовки педагогів-музикантів до майбутньої професійної діяльності з позицій діяльнісного підходу в освітньому процесі. Саме діяльність є основним засобом і вирішальною умовою формування конкурентоспроможного фахівця. Здійснений теоретичний аналіз різних видів діяльності майбутнього педагога-музиканта під час реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі вищого навчального закладу. Розкривається специфіка освітньої діяльності студентів та особливості практичної діяльності майбутніх педагогів-музикантів під час проходження педагогічної практики. Аналізуються основні аспекти та способи комунікативно-творчої діяльності студентів. Зазначаються форми квазіпрофесійної діяльності, що впливають на формування професійно-педагогічної спрямованості майбутніх фахівців-музикантів; описано практико-орієнтовне теоретичне навчання студентів в процесі квазіпрофесійної діяльності. Розкривається сутність та завдання науково-дослідної діяльності, як складової професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Ключові слова: діяльність, діяльнісний підхід, квазіпрофесійний досвід, педагог-музикант.

It has been considered the essence of the concept «approach» in educational activity, peculiarities of the training of musician-teachers for the future professional activity from the standpoint of approach in the article. The activity itself is a major measure and a decisive condition for formation of a competitive specialist. It has been carried out theoretical analysis of various activities of the future musician-teacher during realization of activity approach in Institution's of higher education educational activity. It has been disclosed a specificity of the students' educational activity and the features of a practical activity of the future musician-teachers while passing pedagogical practice. It has been analyzed the main aspects and methods of the communicative and creative students' activity. It has been indicated forms of quasi-professional activity that influence on formation of professional and pedagogical orientation of the future musician specialist; it has been described practical-oriented theoretical students' training in the process of quasi-professional activities. It has been disclosed essence and tasks of research activity as a component of scientific and professional training of the future musician-teachers.

Key words: activity, activity approach, quasi-professional experience teacher-musician.

Система освіти в усі часи характеризувалася тим, що була орієнтована на підготовку не просто фахівців, а людей, які б відповідали певним соціально-культурним потребам. Перехід до нової особистісної парадигми у межах вищої освіти передбачає безпосереднє входження студентів до складного простору соціальної, професійної (педагогічної) та особистісної самореалізації. Необхідність створення умов для самореалізації студентів, умов для підвищення їх компетентності сприяло впровадженню діяльнісного підходу в освітній процес закладів вищої освіти.

Підготовка компетентних фахівців різних спеціальностей на основі діяльнісного підходу у ЗВО є предметом пильної уваги педагогічної науки. Зокрема, досить глибоко досліджена дана проблема в працях таких сучасних науковців, як: А. Арнаутов (підготовка соціального педагога), В. Баркасі (підготовка викладача іноземних мов), А. Вербицький (підготовка майбутніх фахівців у вищій школі), Л. Карпова (підготовка вчителя загально-освітньої школи), Л. Суботіна (підготовка випускників профосвіти) та ін.

Вивченням питань про діяльність та діяльнісний підхід займалися такі науковці, як К. Абульханова-Славська, П. Гальперін, І. Зимня, М. Каган, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Б. Ломов, Н. Тализіна.

На сьогоднішній день розв'язання проблеми підготовки висококваліфікованих педагогів-музикантів вбачають у ефективній реалізації таких видів діяльності, як освітня, практична, комунікативно-творча, квазіпрофесійна, науково-дослідна, інноваційна.

Дослідженням освітньої діяльності займалися як вітчизняні педагоги – А. Дусавицький, Л. Карміна, Л. Ричкова, Є. Рябчинська, В. Тюріна, так і зарубіжні – Т. Бегієва, Ж. Караєва, І. Работін, Г. Сорвачова, А. Тряпціна, В. Цибовський [5, с. 45].

А. Дусавицький зазначає, що освітня діяльність студентів, зокрема і майбутніх педагогів-музикантів у педагогічних ВНЗ, можлива, якщо у її основі лежать мотиви, які відповідають прямим продуктам цієї діяльності – теоретичним знанням.

До проблеми квазіпрофесійної діяльності зверталось чимало науковців, зокрема Н. Бакаєва, А. Баласва, М. Бірштейн, Я. Бельчикова, А. Вербицький, В. Галушко, І. Демченко, Н. Дем'яненко, Ю. Друзі, О. Єфремова, І. Зязюн, В. Коваленко, В. Котова, М. Крюкова, Е. Маслико, І. Мамардашвілі, С. Пістряк, А. Смолкіна, О. Штепа, П. Щербань та ін.

Проблемі формування активної пізнавальної діяльності, що лежить в основі розвитку й удосконалення різних аспектів дослідницьких умінь студентів, приділено увагу в працях таких авторів, як Л. Аврамчук, Т. Алексеєнко, В. Андрєєв, П. Лузан, А. Дьомін, В. Рябець, П. Олійник.

Все більше уваги сучасних науковців привертає інноваційна освітня діяльність. Формування інноваційних засад у підготовці майбутніх педагогів, зокрема і педагогів-музикантів, за умови удосконалення їх самостійної та професійно-практичної діяльності розкриваються у працях

Н. Бібік, Л. Даниленко, Н. Кічук, О. Пехоти, О. Савченко, В. Семиченко та ін. Особливості впровадження освітніх інновацій у професійно-педагогічну освіту досліджують С. Вітвицька, О. Дубасенюк, В. Грибанов, Р. Гуревич, О. Пометун, С. Сисоєва, В. Химинець, Л. Хоружа та ін.

Мета статті полягає у здійсненні теоретичного аналізу багатогранності видів діяльності майбутніх педагогів-музикантів під час реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі вищого навчального закладу.

Поняття підхід консолідує найбільш загальні положення, систему принципів, правил, на основі яких організують і здійснюють освітню діяльність. Сьогодні на зміну традиційним педагогічним підходам прийшли компетентнісний і діяльнісний. На думку багатьох видатних учених, сучасна освітня діяльність у закладі вищої освіти повинна базуватися на методологічних положеннях діяльнісного підходу. Освітній процес, який побудований на засадах діяльнісного підходу, забезпечує у студентів-музикантів розвиток здатності займати активну дослідницьку позицію, формувати особистість, здатну у подальшій професійній діяльності створювати матеріальні і духовні цінності, аналізувати і оцінювати наслідки своїх дій, доводити значущість власних поглядів.

Освітній процес у вищому навчальному закладі лише тоді забезпечує якісну підготовку майбутніх фахівців-музикантів у тому випадку, якщо відбувається у формі освітньої діяльності, яка спрямована не лише на засвоєння знань, умінь і навичок, але й на опанування певною сукупністю способів діяльності майбутньої професійної сфери. Тому необхідною умовою формування компетентної особистості майбутніх спеціалістів є реалізація діяльнісного підходу в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Діяльнісний підхід є загальноприйнятим в педагогіці та психології і тлумачиться як планування і організація освітнього процесу, в якому визначальне місце відводиться максимально активній пізнавальній діяльності студентів, яка б забезпечувала їх активність у пізнанні, спілкуванні, саморозвитку [3, с. 42].

Варто наголосити, що метою такої діяльності є формування майбутніх педагогів-музикантів, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, спрямовану на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення їх освітніх і духовно-культурних потреб, а також потреби бути конкурентоспроможними на ринку праці. Цьому сприяє належно організована освітня діяльність студентів-музикантів у вищому навчальному закладі, яка передбачає аудиторну роботу з опанування програмового матеріалу, індивідуальну роботу та самостійну пізнавальну діяльність [4, с. 64]. Така організація освітнього процесу повинна сприяти формуванню у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності.

Освітня діяльність є провідною діяльністю студентів. Її специфіка

полягає у засвоєнні теоретичних знань, певних дій і операцій, за допомогою яких розв'язуються певні навчальні завдання. Як зазначає Д. Трубачова, для освітньої діяльності притаманним є індивідуальний характер, адже вона являє собою суб'єктивну пізнавальну діяльність, в результаті якої майбутні спеціалісти-музиканти оволодівають професійними знаннями, способами їх побудови й самі перетворюють свої знання на новий соціально значущий досвід [8, с. 36].

Навчання – основний вид діяльності студентів, тому необхідно шукати можливості підвищення їхньої активності й самостійності в цьому процесі.

На думку М. Тетерятник, самостійна пізнавальна діяльність – це складний процес внутрішніх та зовнішніх дій, який зумовлений єдністю мотивів та ціллю, спрямований на сприйняття і творче засвоєння знань [7, с. 46]. Саме самостійна пізнавальна діяльність студентів-музикантів є основою формування їх науково-методичної культури, професійно-особистісного розвитку та є головним інтегруючим чинником, що об'єднує зусилля всіх учасників освітнього процесу.

Органічною частиною освітнього процесу є практична діяльність, (педагогічна практика), яка забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів з їх практичною діяльністю в закладах освіти. Практична підготовка здійснюється через навчальні та виробничі (педагогічні) практики.

Г. Мешко зазначає, що педагогічна практика – це форма професійного навчання у вищій школі, спрямована на практичне засвоєння майбутніми фахівцями закономірностей і принципів педагогічної діяльності, формування основних професійних умінь [4, с. 72].

Оскільки діяльність студентів-музикантів під час педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, адекватна змісту і структурі педагогічної діяльності, організовується в реальних умовах школи, це дає змогу закріпити і поглибити знання теорії, а також набути умінь і навичок, необхідних для майбутньої самостійної роботи [9, с. 85].

Види, тривалість і терміни проведення практики визначаються для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня з урахуванням специфіки спеціальностей і спеціалізацій.

Під час педагогічної практики студенти-музиканти шляхом особистого досвіду роботи в закладах освіти оволодівають уміннями та навичками навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління, вчать самостійно і творчо застосовувати знання, здобуті у закладі вищої освіти, опановують сучасні методи і форми педагогічної діяльності, нові технології навчання і виховання.

Також відповідно до вимог діяльнісного підходу, метою, основою і результатом освітньої діяльності майбутніх педагогів-музикантів є оволодіння способами комунікативно-творчої діяльності, розвиток їхньої

здатності й готовності здійснювати спілкування з усіма учасниками навчально-виховного процесу, застосовувати різноманітні засоби комунікації. В. Кизенко зазначає, що комунікативно-творча діяльність є складною багатоканальною системою взаємодії між людьми. Характеристика способів комунікативно-творчої діяльності, якими майбутні фахівці повинні оволодіти, обумовлюється тими вимогами, що ставляться до них згідно з обраною спеціальністю. Оскільки виконання комунікативної функції передбачає наявність досвіду: організації взаємосприйняття, взаємооцінювання між співрозмовниками, регулювання взаємодії у процесі спілкування, аналізу та вдосконалення діяльності, використання набутих знань і вмінь у професійній діяльності; вільного користування мовою у професійних цілях; використання соціокультурних знань і вмінь; застосування культурологічної інформації [3, с. 43].

Варто наголосити, що оволодіння способами комунікативно-творчої діяльності слід організовувати як процес особистісно-орієнтованого спілкування, рефлексивної взаємодії. Послідовне і систематичне оволодіння комунікативно-творчою діяльністю в освітньому процесі вищого навчального закладу визначає розв'язання комунікативних завдань. В результаті студенти-музиканти здобувають комунікативні знання, оволодівають механізмами комунікативно-творчої діяльності, комунікативними вміннями й навичками, розвивається їхня мотиваційна сфера, комунікативні здібності.

Майбутні педагоги-музиканти повинні добре володіти мовними нормами, адже якісна культурно-творча діяльність педагога є показником рівня мовленнєвої культури суспільства.

Формування педагога-музиканта нового типу – ініціативного, мислячого, самокритичного – можливе лише за умови наближення навчання у закладі вищої освіти до реальної професійної діяльності. Адже становлення вчителя, як і будь-якого фахівця, визначається не лише глибокими знаннями основ наук, а й постійним удосконаленням його професійних умінь і навичок.

Під час навчання у вищих педагогічних навчальних закладах професійно-педагогічна спрямованість майбутніх фахівців повинна формуватися в діяльності, яка за умовами та змістом своєї реалізації має бути наближеною до праці педагога. Мова йде про формування квазіпрофесійного досвіду студентів-музикантів шляхом їх діяльності в освітньому процесі, тобто моделювання умов педагогічної праці, створення певних моделей ситуацій, у яких майбутній фахівець на основі здобутих знань і досвіду може практикуватися в успішному виконанні навчально-виховних функцій учителя. Саме цей аспект, на нашу думку, можна використати для успішного формування і становлення професійно-педагогічної спрямованості майбутніх педагогів-музикантів.

Необхідно підкреслити, що найбільш ефективними формами квазіпрофесійної діяльності, що впливають на формування професійно-

педагогічної спрямованості майбутніх фахівців-музикантів є моделювання ситуацій педагогічної діяльності на практичних заняттях у закладах вищої освіти, квазіпрофесійні тренінги та участь у навчально-педагогічних іграх.

Таким чином, квазіпрофесійна діяльність має на меті практико-орієнтовне теоретичне навчання, здійснюється завдяки моделюванню цілісних фрагментів музично-педагогічної діяльності через методи педагогічного моделювання, ігрові форми, квазіпрофесійні тренінги. Під час квазіпрофесійної діяльності студенти виходять за межі опрацювання вузькотематичних аспектів шляхом включення у моделювання реальних педагогічних ситуацій, в яких розв'язують професійні завдання та питання професійної взаємодії. Квазіпрофесійний досвід сприяє зростанню у майбутніх фахівців не лише творчо-пізнавальної активності, а й стійкості професійної мотивації.

Також важливу роль у формуванні творчого потенціалу майбутніх педагогів-музикантів відіграє участь студентів в організованій і систематичній науково-дослідній роботі, яка впливає із завдань освітнього процесу і сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів.

Науково-дослідна робота студентів – це складова професійної підготовки, що передбачає навчання студентів методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження певних наукових проблем [4, с. 91].

Необхідно підкреслити, що науково-дослідна робота полягає в пошуковій діяльності, яка виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні. Така діяльність спрямована на пояснення явищ і процесів, установлення їх зв'язків і відношень, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Крім того, вона спрямована на розвиток у майбутніх педагогів нахилів до пошукової, дослідницької діяльності, до творчого розв'язання начально-виховних завдань в освітніх закладах, а також формування вмінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних питань навчання і виховання.

Реалізована науково-дослідна діяльність майбутніх педагогів-музикантів забезпечує розв'язання таких завдань: формування наукового світогляду студентів, оволодіння методологією і методами наукового дослідження, надання допомоги їм у прискореному оволодінні спеціальністю, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у розв'язанні практичних завдань, прищеплення навичок самостійної науково-дослідної діяльності, розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у практичній роботі, постійне оновлення і вдосконалення своїх знань, розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців [10, с. 160].

Для науково-дослідної роботи студентів-музикантів характерною є єдність цілей і напрямів освітньої, практичної, квазіпрофесійної діяльності, тісна взаємодія всіх форм і методів роботи, що реалізується в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Отже, організація навчально-дослідної роботи студентів є важливим чинником підвищення ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців-музикантів у закладі вищої освіти насамперед тому, що це передбачає індивідуалізацію навчання, дає змогу реалізувати особистісно-орієнтоване навчання, розширює обсяг знань, умінь та навичок студентів, сприяє формуванню активності, ініціативи, допитливості, розвиває творче мислення, спонукає до самостійних пошуків та інноваційної освітньої діяльності.

Саме залучення студентів до інноваційної освітньої діяльності сприяє формуванню фахово підготовлених кадрів та широкому впровадженню інноваційних технологій в навчально-виховний процес.

Як зазначає В. Химинець, інноваційна освітня діяльність – це процес внесення якісно нових елементів в освіту. Цей вид діяльності характеризується вищим ступенем творчої діяльності учасників освітнього процесу [11, с. 160].

Варто наголосити, що інноваційна освітня діяльність широко використовує нові освітні технології, орієнтована на поглиблення фундаментальних знань, гармонізацію і гуманізацію освітнього процесу, максимальне розкриття творчого потенціалу студентів-музикантів, формує новий світогляд майбутніх педагогів, активно впливає на формування всебічно розвиненого підростаючого покоління, створює оптимальні умови для формування більш досконалих відносин взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу.

Таким чином, інноваційна освітня діяльність сприяє формуванню у майбутнього педагога-музиканта здатності до праці в глобалізованому та швидкозмінному світі, тобто педагога з інноваційним типом мислення, культурою і поведінкою.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що застосування діяльнісного підходу у формуванні квазіпрофесійного досвіду майбутніх педагогів-музикантів забезпечує спрямованість освітнього процесу на підготовку висококваліфікованих творчих фахівців, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Таким чином, оптимальність процесу професійного становлення майбутніх педагогів-музикантів значною мірою забезпечується за рахунок використання в освітньому процесі зазначених видів діяльності, які дають змогу студенту виявити творчу активність, привчають до відповідальності, спрямовують його зусилля на досягнення мети та сприяють формуванню квазіпрофесійного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід / І. Бех, Л. Зайцева // Дошкільне виховання. – 2013. – № 1. – С. 2–5.
2. Вітвицька В. Основи педагогіки вищої школи : підручник / В. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
3. Кизенко В. Реалізація діяльнісного підходу в навчанні студентів-філологів з різним рівнем комунікативних здібностей / В. Кизенко, Д. Трубочова // Рідна школа. – 2014. – № 11. – С. 42–46.
4. Мешко Г. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. Мешко. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Академвидав, 2012. – 200 с. (Серія «Альмамагер»).
5. Петрикова Н. Пізнавальна активність учнів / Н. Петрикова // Відкритий урок. – 2012. – № 9. – С. 45–50.
6. Рубакін М. Учись учитися / М. Рубакін // Початкова освіта. – 2012. – № 28. – С. 3–6.
7. Тетерятник М. Самостійна пізнавальна діяльність сьудентів як засіб формування науково-методичної культури майбутнього вчителя початкових класів / М. Тетерятник // Рідна школа. – 2006. – № 11. – С. 45–47.
8. Трубочова Д. Шляхи підвищення ефективності комунікативної діяльності студентів / Д. Трубочова // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 3. – С. 34–38.
9. Фіцула М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / М. Фіцула. – вид. 3-тє, перероб. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 168 с.
10. Фіцула М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с. – (Альма-магер).
11. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність / В. Химинець. – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. – 364 с.